

Відгук

офіційного опонента Новської Олени Рудольфівни,
кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри теоретичної,
музично-інструментальної та вокальної підготовки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
на дисертацію **Полянка Миколи Олеговича**
на тему «Становлення і розвиток музично-інструментальної освіти в Західній
Україні (друга половина XIX ст. – перша третина XX ст.)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
Освіта/педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку української освіти характеризується посиленням уваги до проблем збереження національної культурної спадщини, утвердження культурної ідентичності та пошуку ефективних шляхів модернізації мистецької освіти відповідно до європейських освітніх орієнтирів. В умовах суспільних трансформацій, процесів євроінтеграції та необхідності відновлення і розвитку національного культурного простору особливої ваги набуває звернення до історико-педагогічного досвіду становлення окремих галузей освіти, зокрема музично-інструментальної. Саме історичний аналіз дозволяє виявити закономірності розвитку освітніх інституцій, простежити генезу педагогічних ідей, форм і методів професійної підготовки музикантів, а також визначити потенціал їх творчого використання в сучасній освітній практиці.

Особливий науковий інтерес становить дослідження музично-інструментальної освіти Західної України другої половини XIX та першої третини XX століття. У зазначений період сформувалися важливі передумови професіоналізації музичної освіти, активно розвивалися музичні товариства, відкривалися спеціалізовані навчальні заклади, створювалися виконавські школи, відбувалося становлення національної музично-педагогічної традиції в умовах інтенсивної взаємодії з європейським культурно-освітнім простором. Досвід цього історичного періоду має не лише пізнавальне значення, а й виступає важливим джерелом для осмислення сучасних процесів реформування мистецької освіти.

Актуальність представленого дослідження зумовлюється також необхідністю подолання фрагментарності наукових уявлень про розвиток музично-інструментальної освіти в західноукраїнському регіоні. Незважаючи на наявність окремих праць, присвячених діяльності музичних товариств, окремих навчальних закладів, творчості видатних педагогів та виконавців, у вітчизняній історико-педагогічній науці досі бракує комплексних досліджень, у яких музично-інструментальна освіта розглядалася б як цілісна педагогічна

система в єдності її інституційних, змістових, методичних та соціокультурних складників. У зв'язку з цим дисертаційна робота М. О. Полянка є своєчасною та суспільно значущою.

Актуальність теми посилюється низкою суперечностей, які набувають особливої гостроти в сучасних умовах розвитку освіти й культури. Насамперед ідеться про суперечність між потребою використання історико-педагогічного досвіду розвитку музично-інструментальної освіти для вдосконалення сучасної системи підготовки фахівців музичного мистецтва та недостатнім рівнем його цілісного наукового осмислення. Відчутною є також суперечність між значним культурно-освітнім потенціалом музично-інструментальної спадщини західноукраїнських земель і недостатнім висвітленням механізмів її становлення та розвитку в історико-педагогічних дослідженнях. Потребує подолання і суперечність між об'єктивною необхідністю вивчення впливу європейських освітніх традицій на формування національної системи музичної освіти та обмеженим рівнем наукових узагальнень щодо характеру й результатів такої взаємодії. Крім того, існує суперечність між потребою сучасної мистецької освіти в ефективних моделях інституційного розвитку та недостатнім використанням історичного досвіду діяльності музичних товариств, мистецьких шкіл і професійних освітніх осередків, які відіграли визначальну роль у формуванні музично-освітнього середовища Західної України.

З огляду на зазначене, обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною як у науково-теоретичному, так і в практичному вимірах. Вона відповідає сучасним тенденціям розвитку історико-педагогічної науки, спрямована на поглиблення знань про закономірності розвитку національної мистецької освіти та сприяє розширенню наукових уявлень про процеси становлення музично-інструментальної освіти в європейському культурно-освітньому контексті. Одночасно результати дослідження мають потенціал для використання у процесі вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва та розвитку сучасної системи мистецької освіти України.

Тема дисертації узгоджується з напрямками науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Теоретико-методологічні засади розвитку педагогічної освіти та професійної підготовки фахівців у контексті євроінтеграційних процесів», що додатково підтверджує її наукову доцільність та відповідність актуальним завданням розвитку педагогічної науки.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,

сформульованих у дисертації Миколи Олеговича Полянка, є достатньо високим і підтверджується цілісною логікою дослідження, коректним визначенням його методологічних засад, належною джерельною базою та послідовністю розв'язання поставлених завдань.

Автором чітко окреслено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, які перебувають у взаємозв'язку та забезпечують досягнення поставленої наукової мети. Обраний комплекс теоретичних, історико-педагогічних та емпіричних методів є адекватним предмету дослідження і дозволяє здійснити всебічний аналіз процесу становлення та розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні у другій половині XIX та першій третині XX століття. Переконаливості результатам надає використання широкого кола наукових праць, архівних документів, історичних матеріалів, статутів музичних товариств, навчальних програм, матеріалів періодичних видань та інших джерел, що забезпечило належний рівень достовірності отриманих результатів.

Важливо відзначити, що дисертаційне дослідження характеризується системним підходом до вивчення музично-інструментальної освіти як складного історико-педагогічного феномену. Автор не обмежується описом окремих фактів чи подій, а розглядає процес розвитку музично-інструментальної освіти в широкому соціокультурному та освітньому контексті. Це дозволило виявити провідні чинники її розвитку, простежити особливості інституційного оформлення музичної освіти, визначити роль музичних товариств, навчальних закладів, видатних педагогів і виконавців у формуванні професійного музично-освітнього середовища.

Наукова новизна дисертації полягає передусім у комплексному історико-педагогічному осмисленні процесу становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні як цілісної освітньої системи. У роботі вперше розроблено авторську періодизацію розвитку музично-інструментальної освіти досліджуваного регіону з урахуванням соціокультурних, інституційних та педагогічних змін, що відбувалися протягом означеного історичного періоду. На основі широкого кола джерел здійснено цілісну реконструкцію процесів формування мережі музичних товариств і спеціалізованих навчальних закладів, розкрито їхній вплив на професіоналізацію музичної освіти та становлення виконавських шкіл.

Науково значущими є положення щодо визначальної ролі міжкультурної взаємодії та європейських освітніх впливів у розвитку музично-інструментальної освіти західноукраїнських земель. Автор переконливо доводить, що розвиток музичної освіти відбувався в умовах активного засвоєння європейського педагогічного досвіду, який творчо поєднувався з національними культурними традиціями. Завдяки цьому вдалося розкрити

специфіку формування змісту навчання, організаційних форм освітнього процесу та педагогічних підходів у музично-інструментальній підготовці.

До безперечних здобутків дисертанта належить уточнення змісту низки ключових понять, зокрема понять музично-інструментальної освіти, музично-педагогічної підготовки та виконавської школи в історико-педагогічному контексті. Подальшого розвитку набули наукові уявлення про музично-інструментальну освіту як цілісну педагогічну систему, що формується під впливом інституційних, змістових, методичних і соціокультурних чинників.

На окрему позитивну оцінку заслуговує *практичне значення* одержаних результатів. Автором обґрунтовано можливості використання матеріалів дослідження для вдосконалення змісту та методичного забезпечення професійної підготовки фахівців музичного мистецтва. Практичну цінність мають узагальнення щодо організації музично-інструментальної освіти, розвитку виконавських шкіл, діяльності музичних товариств та спеціалізованих мистецьких закладів, які можуть бути використані під час розроблення освітніх програм, навчально-методичних матеріалів, курсів з історії музичної освіти та історії музичної педагогіки. Важливим свідченням практичної значущості результатів є їх упровадження в освітній процес підготовки бакалаврів за спеціальностями «Музичне мистецтво» та «Середня освіта (Музичне мистецтво)» у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича та Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. Окремі положення дисертації використовуються також у діяльності Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв під час викладання дисциплін «Спеціальний клас», «Методика навчання гри на інструменті», «Українська музична література», «Оркестровий клас» та «Педагогічна практика», що підтверджує прикладний характер дослідження та можливість ефективного використання його результатів у сучасній системі мистецької освіти.

3. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Структура дисертаційної роботи є логічною, цілісною та повною мірою підпорядкованою реалізації поставленої мети й завдань дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Така побудова роботи забезпечує послідовне розкриття проблеми становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні другої половини XIX та першої третини XX століття, а також створює належні умови для комплексного висвітлення її історико-педагогічних, соціокультурних та освітніх аспектів.

У вступі дисертантом належним чином обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено хронологічні межі наукового пошуку, охарактеризовано

методологічні засади дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів. У вступній частині також наведено відомості про апробацію результатів дослідження, їх впровадження та публікаційну активність автора, що відповідає встановленим вимогам до дисертаційних робіт такого рівня.

У першому розділі «Теоретичні та історико-педагогічні засади дослідження становлення і розвитку музично-інструментальної освіти» здійснено ґрунтовний аналіз наукових джерел з проблеми дослідження та визначено концептуальні підходи до її вивчення. Автором розкрито сутність музично-інструментальної освіти як складного історико-педагогічного феномену, уточнено зміст основних понять дослідження та охарактеризовано підходи до їх наукового осмислення. Значну увагу приділено аналізу витоків музично-педагогічної традиції в європейському культурно-мистецькому просторі, що дозволило виявити історичні передумови формування професійної музичної освіти на західноукраїнських землях. Безперечною перевагою розділу є розроблена автором періодизація становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні, побудована з урахуванням соціокультурних, інституційних та змістових змін, що відбувалися впродовж досліджуваного періоду. Запропонована періодизація сприяє більш глибокому розумінню закономірностей розвитку музично-освітнього середовища регіону та має самостійне наукове значення.

У другому розділі «Формування системи музично-інструментальної освіти в Західній Україні у другій половині XIX століття» розкрито процес інституціоналізації музично-інструментальної освіти та становлення її організаційних і змістових засад. На основі широкого кола історичних джерел автором простежено розвиток музичних товариств, спеціалізованих навчальних закладів та інших культурно-освітніх осередків, які стали підґрунтям формування професійної музичної освіти. Переконливо доведено визначальну роль музичних товариств у створенні системи музичної підготовки, поширенні музичної культури та формуванні професійного середовища. Важливе місце у структурі розділу займає аналіз освітньо-професійних програм, музично-навчального репертуару та змісту музично-інструментальної підготовки. Автор аргументовано показує, що розвиток змісту музичної освіти відбувався під впливом європейських освітніх традицій та водночас зберігав виразну національно-культурну спрямованість. Значний науковий інтерес становить висвітлення діяльності видатних європейських та українських педагогів, композиторів і виконавців, які здійснили вагомий внесок у розвиток музично-педагогічної думки, удосконалення методики навчання та формування виконавських шкіл.

У третьому розділі «Регіонально-культурні аспекти розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні у першій третині XX століття»

досліджено процеси професіоналізації музично-інструментальної освіти та особливості її розвитку в окремих історико-культурних регіонах Західної України. Автором здійснено ґрунтовний аналіз діяльності провідних музично-освітніх інституцій Галичини, Буковини, Волині, Закарпаття та Полісся, виявлено як спільні тенденції розвитку музичної освіти, так і регіональну специфіку її функціонування. У розділі переконливо показано роль музичних шкіл, інститутів, консерваторій та громадських організацій у підготовці музичних кадрів, розвитку виконавського мистецтва та поширенні музичної культури серед населення. Особливо цінним є те, що автор не обмежується історичним описом подій та фактів, а здійснює їх наукове узагальнення, визначаючи провідні тенденції розвитку музично-інструментальної освіти в регіоні. Важливим складником третього розділу є обґрунтування шляхів екстраполяції історико-педагогічного досвіду музично-інструментальної освіти в сучасну національну модель мистецької освіти. Запропоновані автором положення мають практичну спрямованість та можуть бути використані для вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Усі розділи дисертаційної роботи взаємопов'язані між собою, характеризуються внутрішньою логікою викладу матеріалу та послідовністю розв'язання поставлених дослідницьких завдань. Висновки до розділів відображають найбільш суттєві результати проведеного дослідження і створюють належне підґрунтя для формулювання загальних висновків. Загальні висновки є достатньо аргументованими, відповідають меті та завданням дослідження, узагальнюють отримані результати та підтверджують досягнення поставленої мети.

Загалом дисертаційна робота М. О. Полянка є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному, методологічному та джерелознавчому рівнях. Структура і зміст дисертації відповідають вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

4. Повнота викладу в опублікованих працях. Основні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження повною мірою відображені в наукових публікаціях автора. За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях України, 5 публікацій у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій та 1 наукова праця, що додатково висвітлює результати проведеного дослідження.

У фахових наукових статтях відображено основні результати теоретичного аналізу проблеми, обґрунтовано провідні положення дослідження, представлено авторські узагальнення щодо особливостей становлення та розвитку музично-інструментальної освіти в досліджуваний

історичний період. Матеріали апробаційного характеру, опубліковані у збірниках наукових конференцій, відображають окремі аспекти проведеного дослідження та засвідчують належний рівень їх наукового обговорення у фаховому середовищі.

Кількість і характер публікацій відповідають встановленим вимогам щодо апробації та висвітлення результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Це дає підстави стверджувати, що результати дисертаційної роботи пройшли належну апробацію та отримали необхідне наукове представлення у фахових виданнях і матеріалах наукових заходів.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи результати представленої дисертаційної роботи, хочемо висловити деякі зауваження та побажання, що мають дискусійний характер:

1. У дисертації переконливо обґрунтовано роль музичних товариств як провідного чинника інституціоналізації музично-інструментальної освіти в Західній Україні. Водночас було б доцільно більш детально окреслити механізми взаємодії між громадськими музичними товариствами та офіційними державними чи муніципальними освітніми структурами, оскільки саме ця взаємодія значною мірою визначала можливості професіоналізації музичної освіти в регіоні.

2. У дисертації слушно наголошується на поєднанні європейських академічних традицій із національними культурними процесами у змісті музично-інструментальної підготовки. Разом із тим дискусійним залишається питання співвідношення народно-інструментальної традиції та академічної моделі навчання, зокрема того, якою мірою народне виконавство реально впливало на зміст професійної музичної освіти, а не лише декларувалося як культурна основа її розвитку.

3. У третьому розділі дисертації автор обґрунтовує можливості екстраполяції історико-педагогічного досвіду музично-інструментальної освіти у сучасний освітній простір. Було б доцільно конкретизувати, які саме елементи організації освітнього процесу, методики викладання чи принципи діяльності музичних товариств можуть бути найбільш продуктивно адаптовані до сучасної системи професійної підготовки фахівців музичного мистецтва в умовах цифровізації та глобалізації культурного середовища.

4. У роботі ґрунтовно розкрито процес інституціонального становлення музично-інструментальної освіти, діяльність музичних шкіл, консерваторій і професійних об'єднань. Водночас було б цікаво і актуально більш детально

висвітлити роль жіночої музичної освіти та участь жінок-педагогів і виконавиць у розвитку музично-освітнього середовища Західної України означеного періоду.

Проте, вважаємо, що висловлені зауваження та побажання мають виключно дискусійний характер, отже не зменшують наукову значущість дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Вважаємо, що представлена дисертаційна робота «Становлення і розвиток музично-інструментальної освіти в Західній Україні (друга половина XIX ст. – перша третина XX ст.)» за актуальністю, науковою новизною і практичною цінністю, обґрунтованістю і достовірністю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих автором наукових працях, є самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому розв'язується актуальна історико-педагогічна проблема. Робота відповідає чинним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації» (зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023), п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її автор, Полянко Микола Олегович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної, музично-інструментальної
та вокальної підготовки
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

